

Konfliktforståelse på lokalt og nationalt plan

Undervisningsmateriale til højskolernes fællesprojekt
Kulturmøde og konfliktløsning: Danmark-Europa-Verden
2004

Af Bjarne Vestergaard

Indholdsfortegnelse

Forord	2
Introduktion til materialet	3
Indhold - de 11 punkter	4
Introduktion til konfliktforståelse og konfliktløsning	5
Fredelig konfliktløsning	7
Politisk konfliktløsning	8
Zoner	9
<i>Dynamik</i>	10
Konfliktdefinition	12
<i>Forslag til jeres arbejde med sag og relation</i>	12
Konflikteskalering	13
<i>Konflikttrappe</i>	13
<i>Forslag til jeres arbejde med konflikteskalering</i>	15
Konflikttrekanten	16
<i>Forslag til jeres arbejde med konflikttrekanten</i>	17
Vold og basale behov	18
<i>Voldens typologi</i>	18
<i>Forslag til jeres arbejde med begrebet vold og basale behov</i>	19
Dimensioner i en konflikt	20
<i>Forslag til jeres arbejde med dimensioner i konflikter</i>	21
Konflikthåndtering	22
<i>Forslag til jeres arbejde med konflikthåndtering</i>	22
Konteksten i hvilken konflikter kan løses	23
<i>Model for konteksten i hvilken en konflikt kan løses</i>	25
<i>Forslag til jeres arbejde med konteksten i hvilken konflikter kan løses</i>	25

Forord

Dette materiale er blevet til på initiativ af styregruppen i projektet **Kultur møde og konfliktløsning: Danmark-Europa-Verden**, som har kontaktet Center for Konfliktløsning og bedt os om at udarbejde undervisningsmateriale til projektet.

Det er tanken, at materialet kan anvendes til såvel små workshops med 3 til 8 elever, som til 100 højskoleelever i et forum.

Ideen er at give eleverne indblik i konfliktarbejderens hverdag, arbejdsgange og metoder. Det er en stor sag at begive sig ud i, og materialet tager da også højde for, at eleverne i gennemsnit vil bruge 2 dage til arbejdet med konflikten Palæstina/Israel, og belyser samtidig, at dybden af en sådan analyse og mulige forslag er mere tidskrævende.

Vi håber, at materialet vil være inspirerende, og at mange får lyst til at arbejde videre med hele problematikken og derved øge deres egen og andres viden om det komplicerede forhold.

Materialet er udarbejdet af Bjarne Vestergaard, underviser ved Center for Konfliktløsning (www.konfliktloesning.dk).

God fornøjelse og med venlig hilsen

Mads Rykind-Eriksen
Højskolerne

Bjarne Vestergaard
Center for Konfliktløsning, København, januar 2004.

Introduktion til materialet

Dette materiale er ment som en inspiration til jer, der skal finde mulige løsninger på konflikten mellem Palæstina og Israel og samtidig komme med forslag til hvilken rolle, EU kan spille i en fremtidig fredsproces i Mellemøsten.

Materialet er hentet fra de mange folkelige centre, som arbejder for fredelig konfliktløsning over hele verden. En tradition, som her er beskrevet som *fredelig konfliktløsning*.

Materialet er skrevet ud i 11 punkter, hvor hvert af disse punkter er en selvstændig model til belysning af konflikter. Når så mange modeller er beskrevet, er det for at give jer indblik i, hvad konfliktarbejde er. Hvis I havde været et professionelt team hyret af en af de store organisationer, f.eks. under FN, ville I sikkert have fået et halvt år til at forberede opgaven.

Forslag til metoden og jeres arbejdsgang, er meget løst beskrevet. I det virkelige liv er metoderne: diskussioner, interviews, research og utrolig mange møder, hvor det indsamlede materiale sættes i system, og analyser udarbejdes.

Materialet er udarbejdet, så man følger en progression i konfliktforståelse. For at få det største udbytte, ville det være ønskeligt om alle gennemgik det hele. Men da tiden kan være begrænset, er det muligt at dele materialet op.

Et forslag kunne være, at I forestiller jer, at I er en redaktion på en stor avis. I kan da dele jer op i grupper på 8 personer og gennemgå de forskellige modeller en ad gangen eller tildele enkelte grupper forskellige opgaver. I sidstnævnte tilfælde kan læreren give en introduktion og de enkelte grupper kan derefter arbejde med forskellige tilgange og opgaver. Uanset hvilken arbejdsform I vælger, kan grupperne samles til sidst og gennemgå hinandens analyser og resultater. På den måde vil den samlede viden og inspiration komme alle til gode.

Materialet indeholder ingen historiske beskrivelser af den periode, i hvilken konflikten Israel/Palæstina har udviklet sig, men der er henvisninger til forskellige steder i "Den Store Danske Encyklopædi", som beskriver de store træk i det historiske forløb.

Dette materiale, de forskellige henvisninger og temahæftet "Dialog eller konfrontation" udgivet i forbindelse med projektet burde gøre jer i stand til at foretage de relevante analyser og fremsætte løsninger på konflikten og på hvilken rolle, EU kan få i fremtiden.

I *Den Store Danske Encyklopædi* kan I finde artikler om:

Israel, bind 9, side 538ff.

Palæstina, bind 14, side 642ff.

Arabiske – Israelske krige, bind 1, side 517f.

EU, bind 6, side 63ff.

Der er et utal af hjemmesider, som kan være interessante, og valget af hjemmesider kommer meget an på, hvilken vinkel og hvor dybt, I vil arbejde med de forskellige modeller, som er beskrevet i materialet. Nogle relevante eksempler er:

www.danpal.dk

den palæstinensiske venskabsforening

www.palaestina-info.dk

dansk hjemmeside med masser af oplysninger og materiale om Israel-Palæstina-konflikten.

www.crossingborder.org

www.nswas.com

en fredsoase

www.palaestina-info.dk

www.embassy-of-israel.dk

den israelske ambassade i Danmark. Indeholder en mængde informationer, bl.a. israelernes syn på konflikten. Her kan du også gratis bestille hæftet "Mellemøstkonflikten – det israelske synspunkt".

<http://www.sabeel.nu/pages/roadmap.html>

her finder du kørerplanen for fred

<http://informationclearinghouse.info/article5019.htm>

Geneve fredsforslaget.

I øvrigt er www.google.dk et fint sted at søge, f.eks. vil fundamentalisme, Israel, Palæstina og mange andre søgeord guide jer frem til, hvad I søger.

Indhold - de 11 punkter

Fredelig konfliktløsning er den tradition, som mange centre for konfliktløsning over hele verden arbejder efter. Den har sin styrke i de civile lag i samfundet og i græsrodsarbejde.

Politisk konfliktløsning er den side af konfliktløsning, som finder sted på det politiske plan, det niveau i samfundet, som er tættest på magten og har mindre med civilsamfundet at gøre.

Zoner er en model, som beskriver, på hvilke niveau den almindelige borger har indflydelse, og hvordan denne indflydelse kan ændres og blive til mere.

Konfliktdefinition er rammen om hele materialet og fortæller, hvad vi forstår ved en konflikt.

Konflikteskalering er en beskrivelse af, hvad der sker, når konflikter får lov at udfolde sig i sin fulde negative længde.

Konflikttrekanten er et analyseredskab, som kan fortælle noget om de voldelige elementer og de fredelige elementer og deres samspil i konflikten.

Vold og basale behov er en beskrivelse af, hvordan vold kan forstås, og af hvilke behov, der synes at være fælles for alle mennesker.

Dimensioner i en konflikt er et forslag til, hvordan man starter opblødningen af en konflikt, finder konfliktens tyngdepunkt og kommer godt fra start.

Konflikthåndtering fortæller om de involverede parters forhold til konflikter, og hvad det gør ved konflikten.

Konteksten i hvilken konflikter kan løses er en model, som beskriver det lag i samfundet, hvor konfliktarbejderen kan gøre den bedste indsats, hvor fredelig konfliktløsning får størst gennemslagskraft.

Introduktion til konfliktforståelse og konfliktløsning

Fra Murens fald i 1989 er centre, som arbejder for fredelig konfliktløsning, skudt op som nye muligheder over det meste af verden, måske i håbet om, at nu fik dialogen endnu en chance, den kolde krig var overstået, dialog og civil indsats fik igen vind i sejlene.

Hvad er så et center for fredelig konfliktløsning? Hvad gør man i sådan et center, og hvad kan sådan et center gøre i livets små konflikter, og hvad vil og kan det i de store internationale konflikter medierne informerer os om daglig?

I mange tilfælde er disse centre opstået, fordi en person eller en lille gruppe har fået en ide, "det må kunne lade sig gøre på en anden måde". Som mange andre ting i livet opstår disse centre, fordi der er et behov, i dette tilfælde et behov for at finde nye måder at behandle konflikter på. Så første skridt er, at denne lille gruppe begynder at undersøge, hvor de kan finde personer med samme interesse. Netværk dannes langsomt, og via disse netværk, egne studier og inspiration fra personer og organisationer, som i længere tid har beskæftiget sig med konfliktløsning, udveksles erfaring og viden.

Mange af de centre, vi kender til, begyndte med at holde små workshops, hvor indholdet er enkle overskuelige modeller for analyse, kommunikation og eksempler på praktisk konfliktløsning. Disse workshops handler hovedsagelig om konflikter i det nære miljø. Efterhånden som udviklingen skrider frem, tager centret større skridt, man begynder at bevæge sig fra undervisning til aktiv konfliktløsning. Det kan f.eks. være mægling på arbejdspladser, hvor grupper eller personer strider, det kan være mellem forskellige grupper i et boligkvarter, mellem landsbyer eller mellem forskellige etniske grupper.

Der er i løbet af de sidste 10 år afholdt mange nationale og internationale konferencer, hvor både eksperter og lægfolk mødes. Her dannes yderligere netværk, hvor centre fra forskellige steder i verden og med vidt forskellige problemer foran sig, udveksler erfaring og udvikler ideer og strategier.

Et lille eksempel. Det danske Center for Konfliktløsning og Cecore (Centre for Conflict Resolution) i Uganda mødtes. Cecore ved meget om og har erfaring i afmilitarisering: hvordan får man tidligere oprørere til at aflevere deres våben, når fred er etableret. Det danske center har ingen erfaring på dette område, men til gengæld megen erfaring i undervisning. Vi kunne inspirere Cecore med undervisningsstrategier, og Cecore kunne inspirere os og endnu engang få os til at forstå, at verden er stor, som H.C. Andersen siger: "den fortsætter helt over på den anden side af præstens have".

Den retning, som de fleste centre for fredelig konfliktløsning tager, retter sig mod det civile samfunds ressourcer. En hovedopgave er at få mennesker fra stridende grupper til at føre dialog og søge fælles grund. I mange tilfælde også at rådgive institutioner, embedsmænd og politikere i nationale og internationale kriser.

I traditionen *Fredelig konfliktløsning* opfattes konflikter som vilkår i livet. Konflikter er per definition hverken gode eller onde, det er måden, vi håndterer dem på, der er udslagsgivende. Det gælder både hverdagslivets små foreteelser og de store internationale konflikter. Konflikter leder ofte til forandring, og i kølvandet på forandring opstår ofte konflikter. Konflikter kan både være trædesten til helt nye og uprøvede muligheder, og konflikter kan lede til ødelæggelse, vold og krig.

Fredelig konfliktløsning har rødder langt tilbage i historien, men blev for alvor virkeliggjort med Mahatma Gandhi (Encyklopædien, bind 7, side 302) og hans fredelige frihedskamp, da Indien var under britisk herredømme, en del af det britiske imperium. De kendteste aktioner i Gandhis frihedskamp er sikkert saltmarchen og kampagnen for hjemmespunden bomuld. Saltmarchen fandt sted i staten Gujarat, hvor Gandhi arrangerede en massevandring ud til havet for at samle salt. Alt var beskattet af briterne, også saltet. Gandhi mente, at saltet, som kom fra havet, tilhørte det indiske folk og frit kunne tages af alle. Alle, der deltog i saltmarchen, blev slået brutalt ned af politiet, og alligevel fortsatte aktionen uden modstand fra de marcherendes side (ikke-voldelig aktion). Magten i selve saltmarchen var af symbolsk karakter, men fik stor bevågenhed.

Et andet eksempel er bomulden. Den blev høstet i Indien, sendt til de store bomuldsspinderier i England og som færdigt produkt sendt tilbage til inderne, som så kunne købe deres egen bomuld forarbejdet af briterne, som tjente stort på denne ordning. Gandhi iværksatte endnu en aktion for hjemmespunden bomuld. Derfor ser vi tit billeder af Gandhi med en håndtæn og en spinderok. Inderne begyndte at spinde og væve deres egen bomuld, og briterne mistede store fortjenester. Gandhis aktioner var gennemtænkte og ikke-voldelige, for samtidig med boykotten af engelske produkter iværksattes en indsamling til støtte for de indere, som førhen forhandlede briternes bomuld og nu blev arbejdsløse. Dette blev et eksempel på Gandhis tankegang og på et af hans mottoer, *mål og midler skal være et*, til forskel fra mange voldelige aktioner, hvor moralen ofte er, at målet helliger midlet, hvilket vil sige, at hensynet til de civile tilsidesættes på vejen til mere frihed.

Af andre store foregangsmænd for fredelig konfliktløsning kan vi nævne Martin Luther King (Encyklopædien, bind 10, side 538f) og hans betydelige arbejde for de farvedes rettigheder i USA. Martin Luther King iværksatte stormøder og deltog selv i mange demonstrationer. Af hans væsentligste udsagn kan man nævne hans omtale af *civil ulydighed*. Han

sagde, at somme tider må man skabe sociale forstyrrelser, hvis man ikke bliver hørt. De sociale forstyrrelser kunne være, at farvede satte sig på de pladser i busserne, som var forbeholdt hvide, eller gik ind på de restauranter, som var forbudt for farvede, og mange lignende situationer. Men fælles for demonstrationerne og aktionerne var, at de var ikke-voldelige.

I nyere tid er Nelson Mandela (Encyklopædien, bind 12, side 553f) og Desmond Tutu (Encyklopædien, bind 19, side 336) med deres store indsats for en fredelig overgang fra apartheid til selvstændighed og demokrati i Sydafrika et eksempel. Nelson Mandela var ledende medlem af ANC (African National Congress), der startede som en befrielsesbevægelse i 1912, og som i 1961 fik en militær enhed, som udøvede sabotage mod det hvide styre. Nelson Mandela blev i 1964 idømt livsvarigt fængsel for forræderi og spionage og løsladt i 1990 af præsident de Klerk og endte selv som præsident for Sydafrika i 1994. Desmond Tutu, borgerrettsforkæmper og ærkebiskop i Cape Town, var en af hovedkræfterne bag Sandheds- og Forsoningskommissionen. Det sydafrikanske eksempel er ikke uden vold, alligevel vil mange hævde, at overgangen fra det hvide apartheidstyre til afrikanernes demokrati og egen regering forløb langt mere fredeligt, end man havde frygtet. Der blev afholdt ca. 2500 workshops rundt om i landet som et led i en fredelig overgang, og Sandheds- og Forsoningskommissionen blev sat i værk og gennemført.

Begrebet fredelig konfliktløsning kan desværre ikke forstås således, at en stor konflikt, som fx i Indien, Sydafrika eller menneskerettigheder i USA, løses uden tab af menneskeliv. Det skal forstås på den måde, at de grupper, som gør oprør mod undertrykkelse og uretfærdighed i hele deres kamp for en værdig og demokratisk levevis, kun selv anvender ikke-voldelige metoder. Deres modstandere, det engelske overherredømme i Indien, den tidligere hvide regering i Sydafrika osv., brugte overlagt vold som metode for at opretholde magten.

Fredelig konfliktløsning

Man kan skelne mellem to former for konfliktløsning: fredelig konfliktløsning og politisk konfliktløsning. Fredelig konfliktløsning har som kernepunkt at sikre den almene befolknings sikkerhed, altså befolkningen i begge lande, regioner eller grupper i krise. De mange centre for fredelig konfliktløsning har det til fælles, at de ingen formel magt har. Deres magt ligger i at samle de kræfter i befolkningen, som er villige til at indgå i dialog med hinanden. Grupper, der lever i eksil som f.eks. tibetanerne (ca. 150.000) i Indien eller marginaliserede grupper som romaerne (zigøjnere, officielt ca. 650.000, uofficielt ca. 1.5 mill.) i Rumænien, betegnes ofte som store enige grupper, men sådan er virkeligheden ikke. I eksilsamfund eller marginaliserede grupper er der ofte mange indbyrdes konflikter, mange meninger om, hvad der skal ske, mange forskellige traditioner og værdier, ja endog også forskellige sprog. Så derfor kan første skridt være at samle disse forskellige fraktioner og i så stort omfang som muligt finde fælles fodslag og fælles retning for, hvad der skal ske i fremtiden:

- Hvad skal der forhandles om og med hvem?
- Hvilke støttende organisationer kan være til hjælp, og hvordan skal dialogen føres? En blandt mange kan være de internationale organer for fremme af menneskerettigheder.

Når dette er lykkedes, er næste skridt at finde civile grupper hos "de andre". I tibetanernes tilfælde kan det være at søge kontakt med moderate grupper i Kina og for romaernes vedkommende at finde moderate grupper i det rumænske samfund og da starte dialog med disse grupper. Det vil sige, at i det civile lag er der mulighed for at samle de forskellige fraktioner til en større enhed og føre dialog med venligsindede grupper på den anden side af "muren". I tibetanernes tilfælde er det med kinesere, her er "muren" en nationalgrænse, og i romaernes tilfælde er det med rumænske organisationer, og her er "muren" fordomme. I det civile lag er det muligt at bygge broer ved at høre på hinandens interesser, følelser og behov, at frembringe analyser af det komplekse forhold, som har givet anledning til krise, og på denne baggrund at fremsætte løsningsforslag til de instanser i samfundet, der har magt til at sætte ændringer i gang. Aktører: civile grupper, nationale og internationale NGO'er, uvildige instanser og FN (Encyklopædien, bind 6, side 466ff).

Fredelig konfliktløsning eksisterer i et spændingsfelt mellem, hvad almindelige borgere selv kan gøre for at komme fred og sikkerhed nærmere, og hvilke betingelser almindelige borgere er underlagt.

Det er ikke ualmindeligt at høre almindelige mennesker fra det tidligere Jugoslavien sige: "førhen levede vi side om side med hinanden, vi var forskellige, men vores børn legede sammen, vi gik på de samme gader og handlede i de samme butikker, det var bare sådan, nu er alt kaos og forfærdeligt, hvad er der dog sket".

Erik From (1900-80, tysk-amerikansk psykolog, sociolog og psykoanalytiker) har en sætning som siger:

"Krige opstår ikke af menneskets destruktivitet, men er planlagt af ledere for at opnå bestemte formål."

Alligevel vil man i traditionen for fredelig konfliktløsning sige, at ledere ikke kan gøre meget selv, de har brug for magt, i denne forbindelse både fra militæret og fra store dele af befolkningen.

Den anden sætning er hentet fra UNESCO, forordet til 1. artikel:

"that since wars begins in the minds of men, it is in the minds of men that the defence of peace must be constructed".

Denne sætning er fredelig konfliktløsning principielt enig i, alligevel må vi fastholde, at selv om en befolkning gerne vil fred, har de virkelig svære betingelser, hvis deres ledere vil det modsatte.

Politisk konfliktløsning

Politisk konfliktløsning udføres ofte af regeringer eller statsledere med den dagsorden at sikre deres eget lands interesser og sikkerhed. Interesser og sikkerhed er som spidsen af to pyramider, der er utrolig mange underfaktorer som betinger interesser og sikkerhed. Adgang til ressourcer, gunstige handelsaftaler og et dygtigt diplomati er nogle af ingredienserne i interessepyramiden. Militær, fredsftaler, politi, lovgivning og respekterede grænser hører under sikkerhedspyramiden. Det siger sig selv, at politisk konfliktløsning baseres meget på magt, både magten over (et andet land, region eller gruppe pga. ildkraft, lovgivning og økonomi) og magten til (at sætte dagsorden for fredsforhandlinger). Politikere og statsledere er enten valgt af befolkningen eller har sat sig på magten ved hjælp af militær eller en lille elitær gruppe. Fælles for politikere og statsledere er, at de skal sikre deres eget lands interesser og forblive på den magtfulde politiske taburet. At sikre sit eget land er i sig selv ikke forkert. Enhver regering, som ikke gør dette, er en dårlig regering. Så kunsten er at sikre lov, ro, orden og vækst hos sig selv uden at hindre nabolandet i at gøre det samme. Aktører: politikere, diplomati, uvildige instanser og FN.

Frygt og usikkerhed er store elementer. Disse følelser findes i alle konflikter, de små i hverdagslivet, mellem grupper i et samfund og på det internationale plan.

Internationale konflikter er en proces drevet af kollektive behov og kollektiv frygt.

H.C. Kelman, Peacemaking in International Conflicts, United States Institute of Peace – 1997.

- Frygten for at miste personlig og national sikkerhed og behovet for at beholde den
- Frygten for at miste personlig og national identitet og behovet for at beholde den
- Frygten for at miste personlig og national overlevelse, behovet for at overleve
- Samt frygten for at basale behov krænkes

Disse former for frygt er givetvis den grundlæggende årsag til store konflikter. Og store konflikter kan ikke løses kun gennem *fredelig-* eller *politisk konfliktløsning*.

At dele disse to former for konfliktløsning skarpt op er ikke muligt, da de ofte overlapper hinanden. Der er meget magt i det civile lag i et samfund. Det er f.eks. herfra politikere skal have deres stemmer, og der er ofte villighed til fred på regeringsniveau, alene af den grund at krig er en bekostelig affære.

Hvis vi nu skulle bruge disse to former for konfliktløsning i en international konflikt f.eks. konflikten mellem Palæstina og Israel, så vil vi hurtigt finde ud af, at ingen af disse to former kan stå alene, det viser historien tydeligt. Samtidig vil vi sikkert se, at hvis disse to former for konfliktløsning arbejdede tæt sammen, så ville meget kunne lykkes.

Det kræver stor villighed fra de respektive befolkningsgrupper for, at freden kan eksistere i den almindelige hverdag mellem almindelige anonyme borgere. Og det kræver mange forhandlinger på politisk niveau for at etablere en struktur, som freden kan udfolde sig i. Så hvad skal der til?

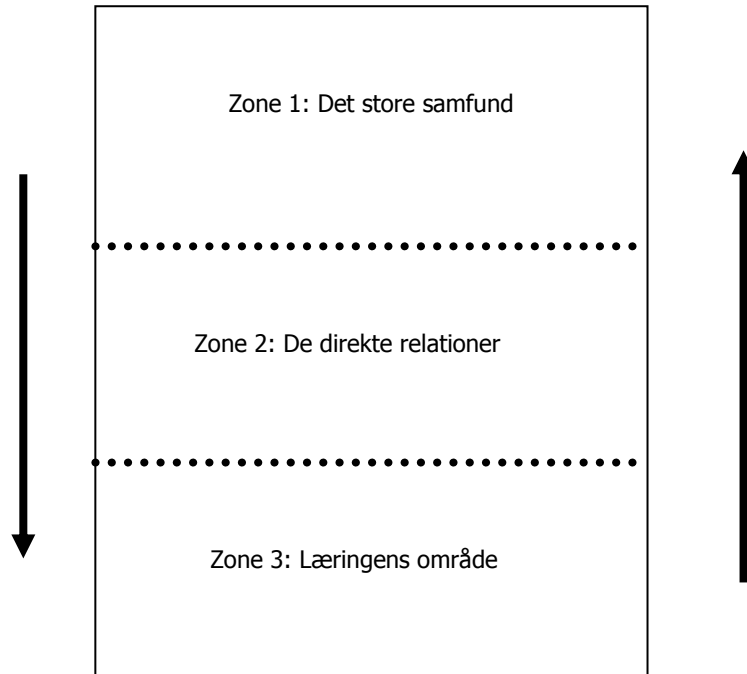

Zoner

Hvad kan det civile samfund, NGOer, fredsgrupper, oaser, grupper af intellektuelle og kunstnere, journalister m.m. gøre i konfliktsituationer?

Zonemodellen beskriver både deres grænser og muligheder.

Zonemodellen

Zone 1

Denne zone er den del af samfundet, som almindelige borgere ikke har direkte adgang til og indflydelse på. Det er regeringer, den politiske situation i eget land og i verden, lovgivning både nationalt og internationalt, de økonomiske strukturer vi lever under, multinationale selskaber og internationale institutioner som FN, Nato, verdensbanken, det militær-industrielle kompleks og mange flere. Kort sagt de strukturer som styrer verden og vores dagligdag.

Her foregår, hvad der blev beskrevet som *politisk konfliktløsning*.

Zone 2

Det er den del af samfundet, hvor almindelige borgere har kontakt med hinanden. Her kan vi være aktive aktører, her lever vi vores hverdag. Vi kan være med i mange forskellige civile organisationer og øve en mere direkte indflydelse end ved politiske valg. Dette lag i samfundet har en stor magt både på godt og ondt. Godt forstået som organiseringen som stiler mod fredelig løsning af konflikter og ondt som polarisering, fundamentalisme og fanatisme. Mange uoverensstemmelser og konflikter har fået en fredeligere udgang, fordi mennesker har organiseret sig og stillet krav til deres politikere, som på grund af folkepresset har måttet ændre kurs.

Her kan vi tale om, hvad der blev beskrevet som *fredelig konfliktløsning*.

Zone 3

Det er stedet for gensidig inspiration, empowerment og træning. Man kan kalde zone 3 for det laboratorium, hvor vi undersøger og analyserer situationer fra hverdagslivet (zone 2). Det er i dette læringsrum, vi kan lære mere, udveksle erfaringer, få hjælp til nye måder at omgå konfliktsituationer på. Her kan vores fælles erfaring danne grundlag for nye strategier, for vi er ikke længere små isolerede øer, men kan danne netværk og oaser for dialog i zone 2. Det er også her, vi kan forberede strategier for at få indflydelse på zone 1. Zone 3 er seminar, workshop, studiegrupper, NGOer og fredsaktiviteternes tumleplads. Her udvikles kompetencer og nye handlemuligheder.

Zone 3 er ikke et bestemt fysisk sted, det starter måske på arbejdspladsen, i køkkenet eller på den lokale cafe, det kan også være på højskolerne. Det, som karakteriserer zone 3, er, at flere folk finder sammen og måske arrangerer møder, inviterer foredragsholdere og frem for alt sætter ting i gang. Det er som i det gamle ordsprog, "mange bække små, danner stor å". Når demonstrationer bliver tilstrækkelig store, happenings og fredsaktioner originale og kreative, og der er mange af dem, så kan det ikke undgås, at mange bliver opmærksomme på budskabet, pressen begynder at interessere sig for sagen, og tilstrækkelig megen omtale gør, at selv zone 1 begynder at folde ørerne ud og lytte.

Dynamik

Ideen med zonemodellen er at beskrive, hvilke muligheder og grænser vi har som borgere i et samfund. Zonerne adskilles ikke af vandtætte skotter, og der siler viden og muligheder mellem rummene i modellen. Politikere og befolkning lever ikke i isolerede grupper eller på hver sin planet, men er dybt afhængig af hinanden. Det gode ved zonemodellen er, at den kan inspirere os til at komme ud af passiviteten eller afmagten, sætningen "det nytter jo alligevel ikke noget, de (politikkerne) gør jo kun, hvad de selv vil" holder ikke længere vand.

Organisationen "de russiske soldaters mødre" er et slående eksempel på, hvordan zonemodellen kan forstås. Mødrene startede som menige kvinder, hvis mænd og sønner blev sendt til Tjetjenien og kom hjem enten i ligposer eller som invalide. Det var fortvivlelsen og afmagten, der bragte kvinderne sammen i små grupper (zone 2) og de prøvede på bedste vis at trøste hinanden. Efterhånden fandt de ud af, at de havde forskellige evner og muligheder. De begyndte at organisere sig i arbejdsgrupper for at søge oplysninger om deres mænd og sønner, de søgte viden og nye færdigheder, de organiserede simpelthen en empowerment af hinanden (zone 3) og efter nogen tid spredtes nyheden, og flere kvinder kom til. Nu er de en meget stærk organisation, spredt over hele Rusland, som ofte spørges til råds helt fra regeringsniveau (zone 1).

"De russiske soldaters mødre": www.ucsmr.ru hjemmesiden findes i en engelsk version.

Hvis vi for en stund tillader en fusion af fredelig og politisk konfliktløsning, og vi samtidig inddrager zonemodellen, så får vi et billede, som kan være lovende, nemlig dialog og forhandling om sikkerhed, værdier og en fredelig fremtid. Vi, de almindelige borgere, kan handle i zone 2, dygtiggøre os i zone 3 og skridt for skridt få indflydelse på beslutninger som tages i zone 1.

Hvis vi nu bruger romaerne, en marginaliseret gruppe, som eksempel, kan vi konkludere, at en større enighed blandt dem og et godt netværk med grupper, institutioner og NGO'er er et gedigent ståsted. Men det er ikke tilstrækkeligt, de må have regeringen med. Igen kan zonemodellen belyse hvordan. Romaerne må samles, hvilket sker i zone 2, de må dygtiggøre sig, skabe netværk og udforme strategier, alt sammen i zone 3. Når dette forarbejde er gjort, er muligheden for at påvirke beslutninger i zone 1 vokset.

Ligeledes kan vi sige, at det ikke er nok, når regeringen iværksætter nye love som f.eks. menneskerettigheder, lige løn, lige adgang til uddannelse og sundhed, bedre boligforhold og meget mere. Regeringen må have befolkningen med. Et nyt lov kompleks kræver, hvis det skal virke, mange tiltag. To ting er nødvendige: et stort oplysningsarbejde, og en solid økonomisk støtte til alle de nye ting, som skal sættes i værk.

Tænk vi på konflikten mellem Israel og Palæstina, er billedet lidt anderledes. I tilfældet med Romaerne i Rumænien, taler vi om en national konflikt, men mellem Palæstina og Israel er det en international konflikt, og her er yderligere nogle aktører, vi må inddrage.

Det enkle billede er, at i Israel-Palæstina konflikten har vi tre hovedaktører:

1. Palæstina
2. Israel
3. Det internationale samfund

Det internationale samfund er en broget størrelse, med mange synlige ansigter og mange usynlige ansigter. De synlige kan være EU, Nato, FN og USA som supermagt, samt mange flere. Blandt de mindre synlige finder vi de store hjælpeorganisationer, de multinationale selskaber, det militærindustrielle kompleks (Encyklopædien, bind 13, side 273), hvem vil ikke gerne sælge våben, når de nu alligevel produceres og mange flere.

Hvis vi nu gør billedet enkelt, kunne spørgsmålet være: Hvad kan Israel og Palæstina selv klare i en fredsproces, hvad kan de med lidt hjælp klare, og hvad kan de ikke selv klare? Det, de alene kan selv, er at udtrykke deres behov for sikkerhed, værdier og fred i fremtiden. Med lidt hjælp kan de udarbejde en struktur, hvori fred og gensidig respekt kan udfolde sig. Jf. Geneve fredsforslaget <http://informationclearinghouse.info/article5019.htm>.

De kan ikke selv skabe fred, her må de have hjælp fra det internationale samfund.

Dette kan vi igen vende på hovedet og reflektere over:

- Hvad må det internationale samfund i dyb respekt for de to folk lade dem uforstyrret tale sammen om?
- Hvor må vi hjælpe og støtte for at fremme deres proces?
- Hvor må vi gribe ind og overtage, fordi de ikke selv kan? (militær eller fredsbevarende styrker?)

Når I så spørger, *hvilken rolle kan EU spille i Mellemøsten*, er det interessant at tænke på, at EU er en samling af flere hundrede millioner mennesker.

EU består af et ministerråd, en kommission og et parlament samt et utal af andre organer. Personerne, som sidder i de forskellige organer, er direkte eller indirekte valgt. EU skulle nødtigt opfattes som eller optræde som et diktatur, men

rettere som en meget stor folkevalgt demokratisk organisation. Vi har alle indflydelse på og ansvar for, hvad EU foretager sig, og dermed også på, hvordan EU kan medvirke til en blivende fred i Mellemøsten.

I resten af dette materiale vil I blive præsenteret for nogle af de analysemodeller, som udspringer af traditionen *fredelig konfliktløsning*.

Konfliktdefinition

Der er mange forskellige måder at definere konflikt på, og den enkleste er ordbogen, som siger, konflikt kommer fra det latinske ord *conflictus* eller *confligere*, som betyder at støde sammen.

I freds- og konfliktforskningens tradition er ordet konflikt blevet til et begreb, hvor en bestemt betydning er knyttet til ordet. Da vi ikke er tektoniske plader, som på grund af naturens kræfter støder sammen og forårsager jordskælv, men mennesker, som lever i komplicerede sociale systemer, er begrebet konflikt knyttet til det liv, vi lever, og det samvær, som dette levede liv indebærer.

Johan Galtung (1930-, norsk professor i fredsforskning) definerer konflikter således:

"Konflikt er en proces gennem hvilken to eller flere aktører (parter) prøver at forfølge uforenelige mål, medens de samtidig prøver at stoppe den anden (de andre) fra at forfølge deres mål".

Center for Konfliktløsning definerer konflikter således:

"Konflikter er uoverensstemmelser, der leder til spænding mellem mennesker".

Uoverensstemmelsen refererer til den sag, som de implicerede parter mener noget forskelligt om. Dette betyder, at to eller flere personer, grupper eller nationer har modstridende interesser.

Spændingen refererer til de involverede parter indbyrdes forhold, deres relation. Spændingen består af de (negative) holdninger og følelser, de har til hinanden, hvad enten det er individer, grupper eller nationer.

God konfliktløsning undersøger og behandler både sagen, som parterne strider om og de stridende parter relation. Megen konfliktløsning holder kun midlertidigt, fordi disse to tungtvejende elementer *sag* og *relation* ikke begge er inddraget og grundigt behandlet i forsøget på at opnå en løsning.

Forslag til jeres arbejde med *sag* og *relation*:

- Hvad er de konkrete *sager*, som parterne (Israel/Palæstina) er uenige om?
- Skal man starte helt fra begyndelsen, hvor vestlige lande talte om, at den nye stat Israel skulle placeres i Palæstina eller i Uganda, begge britiske protektorater? Går det længere tilbage, eller skal man længere frem i tiden for at finde sagsforholdet?
- Hvordan har relationen udviklet sig gennem tiden?
- Har der været tider, hvor relationen har været rolig og sagen i højsæde, og har der været tider, hvor relationen har været belastet, og sagen enkel og klar?
- Hvordan har *sag* og *relation* gensidigt påvirket hinanden, fredsinitiativer, bombeattentater, bosættelser m.m.?

Belysningen af *sag* og *relation* får stor betydning i den endelige fredsproces.

Denne analyse skulle gerne give jer et billede af for det første, hvad de to befolkningsgrupper er uenige om og har været det i hele den periode, I har valgt at analysere. Det kan sagtens være, at der er sket ændringer undervejs. Og for det andet hvad de to befolkningsgrupper har gjort ved hinanden undervejs, hvordan startede deres relationer, og hvordan er de nu?

Værdien af denne analyse er at skaffe sig et overblik over situationen, og når I kommer til kapitlet *dimensioner i konflikter*, vil I se nytten af at have dette overblik, idet I her skal komme med forslag til, hvad der kan forhandles (ofte sagen), og hvad der må føres dialog om (ofte relationen).

Konflikteskalering

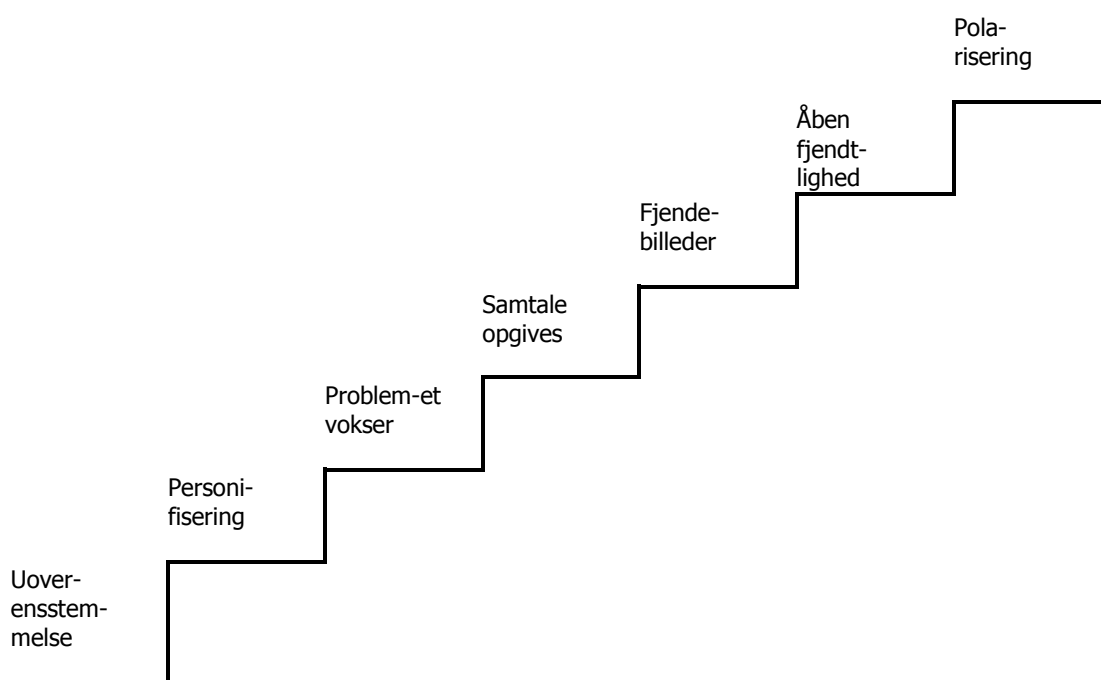
Der findes ikke to ens fingeraftryk, og ikke to ens konflikter. Det enkelte menneske, den enkelte kultur eller subkultur og den konkrete samfundsmæssige sammenhæng sætter sit præg på hvert eneste sammenstød.

Enhver konflikt er unik, uanset hvilket niveau den befinder sig på. Det kan være i det enkelte menneske, mellem to personer, mellem grupper, lokalt, samfundsmæssigt eller internationalt.

Alligevel lader det til, at der findes et mønster for destruktiv optrapning, en slags drejebog, som vi optræder efter, og som synes at være næsten universel. Drejebogen kan være god at kende, fordi bevidstheden om dens eksistens måske kan gøre, at vi overvejer, om vi vil spille med i tragedien med de givne roller.

Den model, konfliktrappen, der gennemgås nedenfor, stammer fra Nordirland, men vi har talt med mennesker fra mange kulturer, som genkender mønstret.

Konflikttrappe

Ad 1. Uoverensstemmelse

Vi vil ikke det samme. Her har vi den "rene" konflikt, hvor parterne prøver at løse et opstået problem - en uenighed om, hvordan de skal forholde sig og handle. På et tidspunkt kommer der støj på ledningen. En af parterne træder ved siden af den saglige problemløsning, og situationen udvikler sig.

Grænsen mellem uoverensstemmelse og personificering: Denne grænse er afgørende. Når den er passeret, kan den dårlige stemning og forvirringen hurtigt optrædes. Der sker ofte det, at den ene part begynder at bebrejde, true, fornærme el.lign., og den anden følger efter.

Det er især omkring denne grænse, at træningen i at nedtrappe konflikter nytter. Hvis I kigger på definitionen af konflikter, ser I, at den består af uoverensstemmelser og spændinger. Første trin på konfliktrappen er uoverensstemmelse, her er der altså endnu ikke tale om en konflikt, først når spændingen kommer ind i billedet, bliver det til konflikt, og det er netop, hvad der sker, når man når op på næste trin, personificering. Hvordan kan vi reagere på aggression på en måde, som afspænder, uden at give køb på vores mål? Jo højere vi kommer op ad konfliktrappen, jo sværere bliver det.

Ad 2. Personificering

Nu er det ikke længere problemet (sagen), der er problemet, men den anden. Det er den andens skyld, og de negative følelser begynder at forplumre billedet. Vi bebrejder, angriber, forsvarer os, føler os forvirrede, angrebne og utilpasse. Vi mistænkeliggør hinandens hensigter, karakter, kultur og religion og begynder at stemple den anden som uvederhæftig.

Ad 3. Problemet vokser

Vi kommer i tanke om mange andre brist og fejl hos den anden - andre problemer, gammel uret og gamle, uafsluttede konflikter dukker frem. Elementer fra historien, som jo er skrevet af dem, der har magt til at føre pennen, bliver beviset for, at vi har ret.

Ad 4. Samtale opgives

De negative følelser slører vores tænkeevne, vi kommunikerer upræcist. Vi forvrænger gensidigt, hvad hinanden siger, kan ikke rigtigt høre det. Det er *de døves dialog*. Det bliver for ubehageligt, og sproget slår åbenbart ikke til.

Vi søger *forbundsfæller*, taler med disse i stedet for at tale med og forhandle med modparten. Diplomatiske forbindelser ophæves, handelsblokader m.m. sættes i gang, et sikkert tegn på tilspidsning.

Ad 5. Fjendebilleder

Jo mere vi lukker af for dialog med den anden part, jo mere fastlåst og eksplosivt bliver forholdet.

Nu er den oprindelige uoverensstemmelse (sagen) næsten glemt. Målet er nu at få ret, at vinde over, nedgøre og mistænkeliggøre den anden.

Dem eller os, øje for øje, helte og skurke, retfærdige og uretfærdige. Vi har ret, og vores mål er nu at få ret hele vejen igennem. Vi er kun tilfredse med en reaktion fra den anden: Indrømmelse, undskyldning, total overgivelse. Vi er blevet fundamentalister.

Konflikten er blevet som en magnet, som et sort hul i universet: den tiltrækker al energi. Vi må uafslædigt beskæftige os med den, kan næppe tale om andet. Vi afskyr den og tiltrækkes af den på samme tid. Voldspropagandaen har fået tag i os.

Nu er vejen banet for:

Ad 6. Åben fjendtlighed

Vi kan ikke længere se modstanderne som mennesker af samme slags som os selv, mennesker, som dybest set ønsker fred og rimelighed – mennesker, som lider ved konflikten. Derfor kan vi skride til åbne, fjendtlige handlinger, fysisk og psykisk vold, terrorister, og det ikkeeksisterende begreb "statsterrorisme" overtager konflikten.

Nu er det ekstremister, der overtager scenen med ødelæggende resultater. De er nærmest autistiske. Deres opfattelse af fjenden har kun lidt med virkeligheden at gøre. Deres mål helliger midlerne.

De moderate i begge lejre bliver udskilt, for de ser stadig fjenden som mennesker. De ønsker forhandling, de prøver at se sagen fra begge sider. Men de opfattes som dem, der svigter, de er forrædere. Nu kan kamphandlingerne tage fart, fra mobning til krig.

Ad 7. Polarisering

Nu kan parterne ikke længere være på samme sted. Det er skilsmisernes, fyringernes, opsigelsernes, flugtens, ghettodannelsernes og krigens tid. Man flygter eller jages væk. Det bedste, der så kan ske, er, at parterne ikke længere har kontakt, det værste, at de fortsætter krigen fra afstand.

Pointer:

Modellen tegner ikke en lovmæssighed, en naturlov, men et grundmønster, som forekommer, og som er forudsigeligt, medmindre man vælger at handle anderledes.

Mønstret kan genfindes på alle niveauer: Individuelt, gruppe- og samfundsmæssigt og internationalt. Men det foregår ikke i lufttomt rum. Især større samfundsmæssige konflikter er underlagt den overordnede kamp om ressourcer, økonomisk og politisk magt.

Eskaleringen må desuden altid tænkes sammen med magt, retfærdighed, etik og menneskerettigheder.

Modellen forklarer ikke, hvorfor og hvordan krige (direkte vold) og undertrykkelse (strukturel og kulturel vold) opstår.

Modellen kan altså ikke bruges til at finde de dybe årsager til vold og krig. Men den kan bruges til at undersøge, hvor optrappet en konflikt er, og hvilken dynamik, der driver konflikten frem.

Forslag til jeres arbejde med konflikteskalering:

- Undersøg Israel og dernæst Palæstina.
- Hvilke hændelser har bragt dem opad konfliktrappen?
- Det er især interessant at finde ud af, om alle lag i det israelske samfund befinder sig på samme trin i optrapningen.
- Undersøg, på hvilke trin af trappen de forskellige lag i samfundet befinder sig. For overskuelighedens skyld, så nøjes med at opdele samfundet i tre lag. Denne tredeling skal ikke forstås som en social værdiskala, men ses i lyset af, hvor langt man er fra magten i samfundets top, læs punktet: *Konteksten i hvilken konflikter kan løses.*
- Foretag nu præcis samme analyse af det palæstinensiske samfund.
- Når det er gjort, sammenlign da jeres analyse og se, hvem der har vist mest besindighed, og hvem der har været mest optrappende.
- Overvej hvilke handlinger, der virker optrappende og hvilke, der virker afspændende.

I har nu et billede af, hvordan israelere og palæstinensere opfatter hinanden, og på hvilket trin af konfliktoptrapningen, de forskellige tre lag i de respektive folkegrupper befinder sig. Dette billede med alle dets nuancer giver jer mulighed for at foretage næste analyse. Konfliktrappen fortæller meget om de stridende parter relationer, men det er samtidig en sikker metode til voldspropaganda. Hvis I forestiller jer, at jeres opgave er at marginalisere en bestemt gruppe, så er det bare at følge opskriften i konfliktrappen. Men det går jo også den anden vej, nemlig at blive bevidst om, hvad medierne fortæller, og hvad hensigten med budskaberne er. Der findes en genre, som kalder sig *ny journalistik* eller *freds-journalistik*, som netop sætter fokus på spørgsmål som "hvad får jeg at vide", "hvornår får jeg det at vide" og "hvad får jeg ikke at vide"?

Uanset hvad I kommer frem til, viser analysen begge folkegruppers aggression og sårethed, og det er et vigtigt element i en fredsproces, hvor det handler om heling af krigstraumer og gensidig anerkendelse af hinanden.

Konflikttrekanten (Johan Galtung)

Både personer, grupper og nationer har mål og behov, en væsentlig grund til at konflikter opstår, er, at mål blokeres, og at behov overses eller krænkes.

Mål er ofte uforenelige, når, f.eks. to stater vil have det samme stykke land.

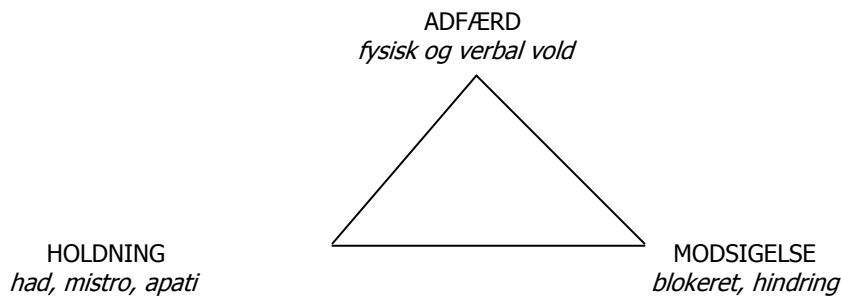
Når mål er uforenelige opstår en **modsigelse**, en sag.

Enhver aktør eller part i en konflikt med uopfyldte mål bliver frustreret, og frustrationen stiger, jo mere basal målet, behovet eller interesserne er.

Frustration kan lede til aggression, og denne kan vendes indad og blive til en hadefuld **holdning**, som kan vendes udad og blive til verbal eller fysisk voldelig **adfærd**.

KONFLIKT = Holdning + Adfærd + Modsigelse

Voldstrekanten

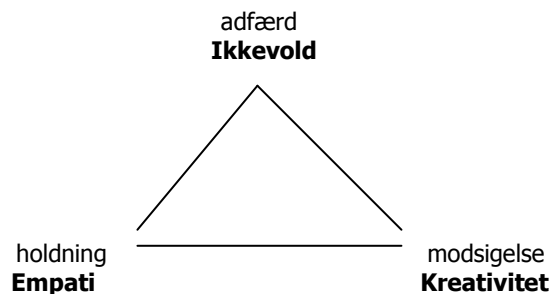
Voldstrekanten:

Adfærden udarter sig til **fysisk og psykisk vold**, både over for sig selv og modparten.

Holdningen udarter sig til **had, mistro og apati**, både over for sig selv og modparten.

Modsigelsen bliver **fastlåst**, både hos sig selv og modparten.

Fredstrekanten

Fredstrekanten:

adfærden er **ikkevold**, både over for sig selv og modparten

holdningen er **empati**, både over for sig selv og modparten

modsigelsen er **kreativitet**, både i forhold til sig selv og modparten

De rene freds- eller voldstrekanten forekommer sjældent, hvis overhovedet i det virkelige liv. I konflikter mellem komplekse systemer som nationer er der elementer af begge. På regeringsniveau ses ofte mange eksempler på og elementer af voldstrekanten, og i civile organisationer, NGOer og fredsgrupper finder vi mange eksempler på og elementer af fredstrekanten. Omvendt finder vi også fredstrekanten på regeringsniveau, og voldstrekanten i civilsamfundets grupper.

Efter jeres diskussioner i store og små grupper har der sikkert dannet sig et billede af den eller de sager, som Israel/Palæstina er dybt uenige om, og I har fået overblik over, hvordan relationerne har udviklet sig op gennem den tidsperiode, I har valgt at arbejde med. I har analyseret jer frem til, hvor højt konflikten er eskaleret. Det sidste, I mangler lige nu, er at få overblik over, hvilke voldelige elementer, der er aktive på begge sider, og hvilke fredelige elementer, der er aktive på begge sider.

Forslag til jeres arbejde med konfliktrekanten:

Hvor mange af de seks elementer, tre fra voldstrekanten og tre fra fredstrekanten (vold, had, hindring og ikkevold, empati og kreativitet) finder I ved at undersøge aktørernes (Israel/Palæstina) handlinger. Denne analyse skulle gerne give jer et billede af, hvor man skal være varsom for ikke at optrappe konflikten yderligere (voldstrekanten) og de elementer, som man kan gå videre med for at nedtrappe konflikten (fredstrekanten).

I kan ligeledes finde de aktører, for hvem en dialogproces er realistisk (freds- elementerne) og de aktører, som I på nuværende tidspunkt må holde adskilt (volds- elementerne). Dette giver ingen løsningsforslag, men fortæller jer, hvordan I kan starte, bryde konflikten op i delelementer og komme i gang med en opblødning af konflikten.

Vold og basale behov

Johan Galtung beskriver *basale* behov i fire kategorier:

- 1. Behov for overlevelse:**
Denne kategori handler om alt det, som har med fysisk overlevelse at gøre, vand, mad husly etc.
- 2. Behov for velvære:**
Denne kategori handler om personlige behov, så som skønhed, æstetik, udvikling af individuelle talenter, kulturspecifikke traditioner og ritualer, festligheder og højtidere.
- 3. Behov for identitet:**
Denne kategori handler om uddannelse, eget sprog, tilhørsforhold til familie og andre grupper, at udtrykke og realisere sig selv, at leve efter bestemte religiøse og ideologiske ideer, udvikling etc.
- 4. Behov for frihed:**
Denne kategori handler om retten til at have reelle valg i de tre foregående kategorier.

Illegitime behov er de behov, som krænker andres basale behov (Johan Galtung).

Johan Galtung definerer vold som:

Undgåelige krænkelser af basale behov.

Johan Galtung deler *volden* i tre typer:

- 1. Direkte vold:** fysisk vold, krig, lemlæstelse, ødelæggelse, blokader, sanktioner, desocialisering (fra egen kultur), resocialisering (til anden kultur) etc.
- 2. Strukturel vold:** et klassisk eksempel er apartheidsystemet i det tidligere Sydafrika, lovgivning, som stiller grupper dårligere end andre f.eks. sorte amerikanere/hvide amerikanere. Skatteregler for danskere, der arbejdede i Grønland, toldregler mm.
- 3. Kulturel vold:** Religiøse og idealistiske elementer fra historien og den dybe historie som "retfærdiggør" strukturel- og direkte vold. Herunder sprog, kunst, empirisk og formel videnskab, flag, nationalsange, militærparader. Alle de "beskeder" vi får i det offentlige rum fra statuer af krigshelte, gadenavne på heltmodige generaler og meget, meget mere.

Johan Galtung har beskrevet denne model som **voldens typologi**.

Hensigten er at anskueliggøre, hvad der sker med basale behov, når disse udsættes for enten direkte vold eller strukturel vold.

Voldens typologi

Basale behov/ vold	Overlevelse	Velvære	Identitet	Frihed
Direkte vold	Drab	Ødelæggelse Blokering Sanktioner Elendighed	Desocialisering Resocialisering Andenklasse borger	Undertrykkelse Tilbageholdenhed Udstødelse
Strukturel vold	Udnyttelse A*	Udnyttelse B*	Indtrængen (bryde ind i grupper) Segmentering	Marginalisering Fragmentering (bryde grupper op)

*Udnyttelse A er med døden til følge, udnyttelse B er med elendighed, sundhedsfare til følge.

Definitionen af de fire kategorier af basale behov, de tre typer af vold og skemaet *voldens typologi* kan, hvis tiden tillader det, udvides meget, her er kun grundelementerne beskrevet. En vigtig pointe er tidsfaktoren i de tre typer af vold.

Direkte vold: en handling, der finder sted lige nu og her.

Strukturel vold: en proces, som finder sted i overskuelig tid.

Kulturel vold: opfattes som permanent eller meget langsom i forhold til forandring, da elementerne i kulturel vold kommer fra dybtliggende lag i vores individuelle og kollektive bevidsthed. De forstås ofte som indiskutable sandheder.

Dynamikken ser da således ud i den onde cirkel "voldscirklen":

De voldelige kulturelle elementer retfærdiggør, at den strukturelle vold sættes i system (eks. lovgivning), og dette leder til, at direkte vold vælges som mulighed for at opretholde lov og orden.

Fred er ikke kun fravær af krig, men har et helt andet udgangspunkt, nemlig alt hvad man kan læse ind i **fredstrekanten**. Vi kan altså tale om direkte fred, strukturel fred og kulturel fred. Det vil sige, at vi kan beskrive fredens typologi. Overskriften for denne vil i første omgang være en grundlæggende accept af egne og andres basale behov.

Forslag til jeres arbejde med begrebet vold og basale behov:

Da vi allerede har fastslået, at frygt for at miste identitet og basale behov er en stor del af internationale konflikter, er denne analyse vigtig.

Med det materiale, I har, bl.a. temahæftet, og det arbejde, I allerede har gjort, se da, om I kan finde eksempler på *direkte vold*, *strukturel vold* og *kulturel vold* i den palæstinensiske/israelske konflikt.

Se også, om I kan finde eksempler på krænkelser af basale behov fra begge parter side.

Dimensioner i en konflikt

Kunsten at finde tyngdepunktet.

Der findes utallige måder at analysere konflikter på, mange modeller og opstillinger. Om dem alle kan det siges, at de ikke forestiller virkeligheden. De skelner mellem begreber, som i realiteternes verden er tæt forbundne og uløseligt indvævede i hinanden. Alligevel kan modellen være praktiske at kende, idet den skaber en rationel og en sproglig ramme, som en undersøgende diskussion kan udfolde sig i.

- 1. Den instrumentelle dimension:**
håndtering: problemløsning
ønsket resultat: blive enige, komme videre
- 2. Interesse dimensionen:**
håndtering: forhandling
ønsket resultat: en aftale
- 3. Værdi dimensionen:**
håndtering: åben dialog og kommunikation på mange niveauer
ønsket resultat: gensidig erkendelse og anerkendelse
- 4. Personlige konflikter:**
håndtering: åben kommunikation
ønsket resultat: gensidig forståelse

NB: dimensionerne er blandet godt sammen og skjuler tit hinanden.

Ad 1. Instrumentelle dimensioner

Her er tale om "rene" konflikter. De er endnu ikke forurenet af negative følelser, frygt eller magt, personificeringer, anklager m.m. To mennesker, grupper eller nationer har en uoverensstemmelse, de er uenige om, hvad de skal gøre og hvordan, og de må finde konkrete mål, midler, metoder, strukturer og procedurer for at komme videre.

Ad 2. Interesse dimensioner

Her strides der om ressourcer, som er sparsomme eller tilsyneladende sparsomme. Det kan være kampen om basale livsnødvendigheder, f.eks. vandforsyning og andre naturressourcer. I større målestok er det kampen om territorier, grænser og sikkerhed, international anerkendelse og diplomatiske forbindelser.

Ad 3. Værdi dimensioner

Her drejer det sig om kulturelle værdier, som man slås for. Hvad er rigtigt og forkert, hvad er tarveligt, hvad kan man, og hvad kan man ikke, traditioner og normer. Ofte er det etiske og moralske modsætninger, der er tale om. Det kan være religion, politisk overbevisning, menneskerettigheder osv.

Ad 4. Personlige dimensioner

Det er en dimension ved konflikter, der kan forpuste hverdagen og sikkerheden, og skabe enorm forvirring. For her spiller dybe og ofte skjulte følelser den store rolle, og parterne bliver usikre og sårbare: Regner de andre os for noget? Er der overhovedet nogen, som ser os? Kan vi stole på dem? Bliver vi holdt udenfor? Foragter de os? Dette er både ledernes (politik og diplomati) og folkets kollektive stemme eller følelse.

Sammenblandingen: I det virkelige liv er de forskellige dimensioner i konflikter ofte helt viklet ind i hinanden.

Når to kolleger slås om et kontorlokale, kan det se ud som en instrumentel konflikt, men måske er det samtidig en interessekonflikt og en kamp om magt eller anerkendelse. Da USA og USSR i 80'erne forhandlede nedrustning, kunne de to regeringer ikke blive enige om, hvor de skulle mødes, eller formen på forhandlingsbordet. Det kunne ligne en instrumentel konflikt, men var nok snarere en interessekonflikt (om økonomi og verdensmagt) - og måske også en personlig konflikt, for også statsmænd har stærke følelser, selvom de påstår at være saglige.

Men hvis det er rigtigt, at dimensionerne så at sige altid er sammenblandede, hvad er så meningen med at skelne mellem dem? Hvad er nytten af sådan en model? Hvorfor bruge tid på en analyse?

Ideen er at finde konfliktens umiddelbare tyngdepunkt, det der vejer tungest lige nu. Mange konflikter bevæger sig i negativ retning, eller bliver mere indviklede og uhåndterlige, hvis man begynder at forhandle værdier eller den personlige dimension, eller føre dialog, der hvor der skal forhandles, primært i forhold til interesser. Under selve processen med konfliktløsning vil billedet ofte forandre sig. Så denne model kan bruges til at finde ud af, hvordan man kan komme i gang med at opbløde forholdet. Skal man starte med forhandlinger og på hvilket niveau, eller skal der føres dialog og igen på hvilket niveau.

Fordi der i enhver konflikt vil være et tyngdepunkt, er det nyttigt at forsøge at rede trådene ud. Hvis der er dybe, følelsesmæssige problemer hos den ene part eller hos begge, nytter det ikke at forvente, at de er fornuftige og "holder sig til sagen". Og hvis der er reelle og alvorlige interessekonflikter mellem to parter, nytter det ikke at belære dem om konstruktiv konfliktløsning.

Forslag til jeres arbejde med dimensioner i konflikter:

- Hvilke interesser, her forstået som ressourcer, kæmpes der om?
- Hvilke værdier og behov er negligeret eller krænket?
- Hvilke personlige elementer finder I?

Prøv at blive enige om hvilket element, der lige nu vejer tungest, og hvilken strategi, I vil foreslå. Forhandling eller dialog?

Konflikthåndtering

Ligesom konflikter er meget forskellige, reagerer vi også forskelligt på dem alt efter i hvilken sammenhæng, de udspiller sig - det være sig på arbejdspladsen, i organisationer eller mellem nationer (regioner).
Hvad sker der, når vi møder bebrejdelser, trusler, sarkasme, bliver ignoreret eller udsættes for direkte vold, og hvad sker der, når vi mødes med viljen til dialog og fred?

Konflikter kan håndteres på mange forskellige måder. I denne analyse er tre kategorier beskrevet: **flugt, angreb** eller at **møde konflikten åbent** (undersøgende).

Her vil I sikkert finde mange forskellige måder at møde konflikten på. Det er ikke sandsynligt at "hele Palæstina" eller "hele Israel" vil følge et bestemt mønster. Der er mange fraktioner hos begge parter, som har hver sit udgangspunkt, flugt, angreb eller at møde konflikten åbent med dialog for øje.

Flugt, undvige:

flygte, bøje af, glatte ud, aflede, ignorere, fortrænge,
"det er de andre, der har ret, jeg er magtesløs".

Angreb, aggressivt:

med samme mønt, angribe, true, bruge vold,
"det er os, der har ret og magten til at gennemføre den".

Møde konflikten åbent:

erkende uenighed, erkende og anerkende hinandens basale behov
opfordre til dialog, mægling, forhandling
"gensidig respekt for menneskerettigheder og basale behov".

Alle måder kan vælges - alle finder sted
men hvis 1) og 2) er et mønster, er der brug for forandring.

Konfliktløsning drejer sig ikke om at give efter, men om at respektere sig selv og stå op for sine værdier, ligesom man respekterer den andens ret til at være anderledes.

Forslag til jeres arbejde med konflikthåndtering:

Tænk så langt tilbage I kan huske. Hvilke måder mener I, at parterne har brugt i den aktuelle konflikt?

- Alle *tre måder* har været anvendt, men på forskellige tidspunkter og fra forskellige lag i de respektive samfund, nævn eksempler.
- I vil finde både afmagt (undvige) og aggression på civilt niveau og på regeringsniveau, og I vil sikkert finde mange initiativer for åbenhed.
- Prøv at liste disse op, og se, om der danner sig et billede af en bestemt måde (adfærd), som parterne har mødt konflikten på.
- Det er vigtigt at undersøge både regeringsniveauet og det civile niveau.

Konteksten i hvilken konflikter kan løses

Vi tager nu det ambitiøse spring og forestiller os, at parterne (Palæstina og Israel):

- har erkendt, at både uoverensstemmelsen og relationen er lige vigtige elementer (definition af konflikter)
- at voldsudbruddene er stoppet
- har erkendt, hvor højt på konfliktrampen de hver især er nået og er hoppet ud af voldsspiralen (konflikteskalering)
- har afdækket de voldelige elementer og de fredelige elementer (konflikt trekanten)
- har erkendt, at dele af konflikten kan forhandles, og andre dele er til dialog (dimensioner i konflikten)
- har erkendt, at flugt og angreb ikke medfører nogen løsning og bestemt sig for at mødes åbent (måder at møde konflikten på)

I afsnittet *definition af konflikter* refererede vi til H.C. Kelman:

”Internationale konflikter er en proces drevet af kollektive behov og kollektiv frygt”

- han bruger tre nøgleord om internationale konflikter: *sikkerhed, identitet og overlevelse.*

Første skridt er, at man tager en samtale parterne imellem om, hvordan de kan respektere hinandens behov for sikkerhed, identitet og overlevelse.

Dette første skridt opnås gennem dybtgående dialog parterne imellem om deres respektive:

- *interesser*, hvad vil de gerne have, hvad er de villig til at afgive?
- *følelser*, hvad har afmagten, frustrationen, aggressionen m.m. handlet om?
- *behov*, hvilke behov har de, hvilke basale behov har de følt truet eller krænket?
- hvilke handlemuligheder foreslår parterne?

Inspiration til det følgende afsnit er hentet fra ”Building peace, sustainable reconciliation in divided societies” J.P.Lederach, United States Institute of peace, 1997.

Modellen beskriver dialog og konfliktløsning, som starter både fra bunden og bevæger sig opad i hierarkiet, og fra hierarkiets top og nedad til bunden. Toppen skal her forstås som samfundets lederskab og bunden som græsrodslaget i samfundet.

Men det vigtigste lag er mellemlaget, netop fordi mellemlaget har den største mulighed for at øve indflydelse på og skabe forbindelse mellem den politiske ledelse (toppen) og græsrodslaget (bunden) i samfundshierarkiet.

På topniveau

Handlemulighederne på topniveau er forhandling, mægling og pendul diplomati.

Forhandlingen foregår mellem statsledere, forskellige ministre og delegationer. Mægling er et møde mellem statsledere m.m. med en tredje instans, som begge har accepteret som uvildig mødeleder. Penduldiplomati benyttes ofte som en start, når parterne ikke er i stand til at mødes, fordi konflikten stadig er for tæt på, og derfor heller ikke er i stand til at bruge en mægler. Den eller de personer, som udfører penduldiplomati er nøje udvalgt både af de tidligere stridende parter, og f.eks. FN, EU og USA.

Pendul diplomati (enkeltforhandlinger eller enkeltsamtaler) betegner de møder, der afholdes med statslederne og andre i toppen. Først med den ene part, Israel, og dernæst med den anden part, Palæstina. Der kan være mange af disse separate møder, hvis funktion er at forberede de tidligere stridende parter til endelig at enes om en dagsorden og på baggrund af denne mødes og føre reelle fredsforhandlinger.

På mellemniveau

Her finder vi ledere fra forskellige sektorer i samfundet, etniske og religiøse ledere, akademikere, universitetsfolk, intellektuelle, kunstnere og ledere af store humanitære NGOer etc.

Fælles for disse grupper og enkeltpersoner er, at de er respekteret i mange lag af samfundet, og at de har forbindelse til både toppen og bunden. Yderligere arbejder de for fælles mål med samme grupper hos den tidligere fjende. Et eksempel herpå er den nye alternative fredsplan for Palæstina og Israel (Geneve fredsforslaget):

<http://informationclearinghouse.info/article5019.htm>.

Deres aktiviteter er at iværksætte problemløsende workshops og træning i konfliktløsning, oprette fredskommissioner og arbejde for, at begge parter basale behov bliver respekteret og kan opfyldes.

I det tidligere Sydafrika, da apartheid blev afløst af demokrati, blev der afholdt ca. 2500 workshops i konfliktløsning spredt over hele landet. Mange mener, at dette blandt meget andet var en årsag til, at Sydafrika undgik et blodbad ved magtskiftet.

På græsrodsniveau

Her finder vi lokale ledere, ledere fra oprindelige folks NGO'er, ledere af community-udvikling, lokale sundhedsarbejdere, ledere af flygtninge lejre. Deres aktiviteter er at etablere lokale fredskommissioner, udføre græsrodstræning, reduktion af fordomme og psykosocialt arbejde med krigstraumer.

Hensigten med "Model for konteksten i hvilken en konflikt kan løses", s. 24, er at belyse vigtigheden af mellemlaget som den forbindende faktor mellem samfundets top og bund og samtidig vise, at dette lag har store muligheder for at føre dialog med modparten, selv mens voldsudbruddene finder sted.

Mellemlaget er desuden bedre end både top- og bundniveau til at udtrykke de personlige og kollektive interesser, følelser og behov, samt styrker og svagheder, fordi de netop er placeret midt i samfundet og via deres netværk har forbindelser både op og ned.

På topniveau

Toppolitikere og regeringsledere er meget synlige, og udgør en meget lille gruppe af den samlede befolkning. De skal balancere mellem deres egne og oppositionens synspunkter for at holde sammen på deres regering. De er ofte i mediernes søgelys, har til tider stjernestatus og kan skifte fra popularitet til foragt fra den ene dag til den anden, en sårbar position. De skal sikre både landet og deres egen status og må ofte gå efter bestemte snævre mål. Hvis de for tidligt i forløbet går efter "fælles grund" med modparten, opfattes de måske som progressive af verdenssamfundet, og måske som svage eller forrædere af nogle grupper i deres eget land. Meget er på spil, både landets sikkerhed og deres egen karriere. Det kan udefra se ud som om, at de har megen magt, men ofte er magten diffus, da den tit er delt på militær, økonomi, handelsaftaler og meget mere.

På mellemniveau

Ledere på mellemlaget udgør en meget større gruppe, og en af deres styrker er, at de hverken er nær så synlige i samfundet eller i mediebilledet. Et andet forhold er, at de ofte er en del af store netværk. Det kan f.eks. være tidligere politikere, som nu er ledere af offentlige institutioner. De kan være rektorer for højere læreanstalter, ledere af nationale og internationale NGO'er osv. Deres store force er, at de har kontakter til mange andre grupper og lande, de kan ubesværet arbejde over "konfliktlinien". Intellektuelle, kunstnere, religiøse ledere har mange forskellige grupperinger. Deres magt er ikke baseret på politik og militær, men på den anerkendelse de nyder nationalt og internationalt.

En stor gruppe nobelprismodtagere kom f.eks. med en samlet udtalelse lige efter 11. september, med en opfordring til USA om at vise besindighed.

Johan Galtung foreslog på et tidspunkt, at et mæglerteam bestående af tidligere præsidenter, Carter (USA), Gorbatjov (USSR) og Nelson Mandela (Sydafrika), kunne være de personer, som både verdenssamfundet og henholdsvis Palæstina og Israel ville respektere som troværdige personer, der kunne mægle i deres årelange strid.

På bundniveau

Her repræsenterer lederne virkelig folkemasserne, de er i nær kontakt med folket. De kender til frygten og kampen for vand, føde, husly og sikkerhed i dagligdagen. De er usynlige i det store billede, men meget synlige i det daglige liv. De har førstehånds kendskab til det kriseramte liv, de kender til angsten, aggressionen og hadet, men også til håbet og de mange små muligheder.

Logikken i denne model er, at top- og bundniveau sjældent mødes, men at mellemlaget er den stærke faktor, da de både kender og er kendt i toppen og kender og er kendt i bunden. De udgør en forbindende faktor, og som sådan har de stor indflydelse.

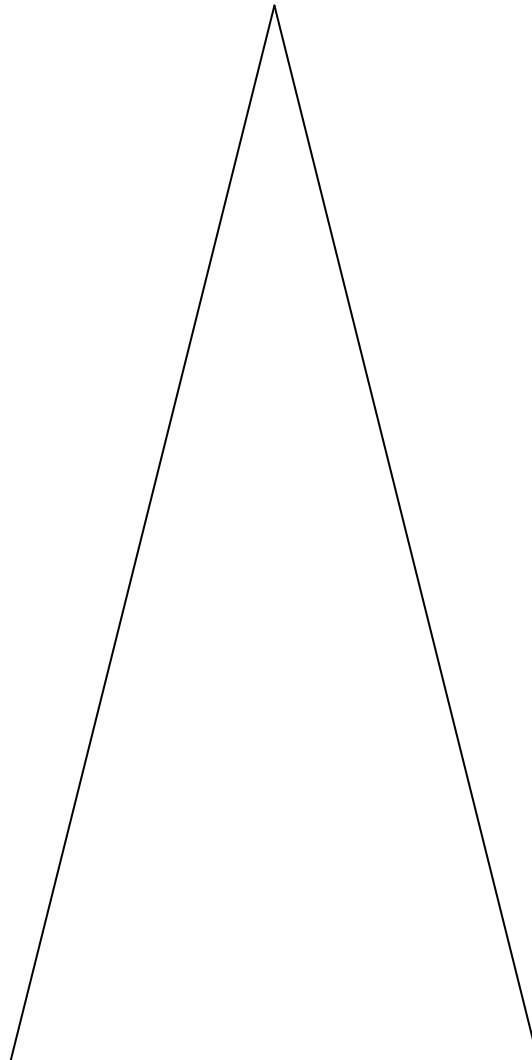

Aktører:

**1. niveau.
toplederskab
militær/politik/religion
ledere med høj grad af
synlighed**

**2. niveau
mellem lederskab
ledere respekteret i
sektorer
etniske/religiøse ledere
akademikere, intellektuelle
ledere af humanitære NGOer**

**3.niveau
græsrods lederskab
lokale ledere, ledere fra
oprindelige folks NGOer
community udvikling
lokale sundheds arbejdere
ledere af flygtningelejre**

**Tilgange til
Fredsofbygning:**

**Fokus på højeste
niveau, forhand-
ling, høj prioritet
på våbenhvile
ledet af meget
synlig
enkeltforhandler**

**Problemløsende
workshops,
træning i
konfliktløsning,
freds
kommissioner
zone-modellen**

**Lokale freds
kommissioner,
græsrodstræning
reduktion af
fordomme,
psykosocialt
arbejde med
krigstraumer**

Modellen viser, at på topniveau er der kun ganske få mennesker, der tager beslutningerne, på mellemniveauet er der betydeligt flere, og på det nederste niveau er der flest.

Forslag til jeres arbejde med konteksten i hvilken konflikter kan løses:

I er nu nået til vejs ende. Alle de analyser og muligheder, I er nået frem til, kan I nu prøve at sætte i relation til ovennævnte model.

På hvilket niveau i det israelske samfund er muligheden for forandring i retning af fred mest realistisk lige nu?

- På hvilket niveau i det palæstinensiske samfund er muligheden for forandring i retning af fred mest realistisk lige nu?
- Hvilken positiv effekt mener I, at jeres forslag vil have, og hvilke betænkeligheder ser I?
- Hvis I havde ubegrænsede midler, hvilke initiativer ville I sætte i værk på bund-, mellem- og topniveau hos både israelere og palæstinensere?
- Hvis EU skal spille en rolle, skal det da være i form af en stor pose penge til et gennemgribende fredsarbejde på bund og mellemniveau, skal det være som en fredsbevarende styrke eller er der andre muligheder? På baggrund af det arbejde, I nu har gjort, må I finde frem til den løsning i forhold til EU, som fremmer freden bedst, hvad er da EU's rolle?

Som det sidste, kan I nu prøve at læse Geneve-fredsplanen, <http://informationclearinghouse.info/article5019.htm>, og med al den viden I har erhvervet, komme med en bedømmelse af denne plan. Prøv at læse Geneve-planen med en konflikthandlers øjne, og udform en liste over alle de elementer, I finder brugbare og ligeledes en liste over, hvad I mener er urealistisk.

Da EU er en organisation bestående af mange hundrede millioner mennesker, prøv så at sætte en diskussion i gang om, hvad I som individer kan, og hvad kan jeres højskole gøre for at påvirke EU i den retning, som I mener vil skabe stabilitet og fred i Mellemøsten.